

EGY LUXUS HÁTULÜTŐI

Lehet-e őszintén, panaszkodás nélkül beszélni a megélhetésről? Milyen anyagi helyzetben vannak ma a szabadúszó előadóművészek? Szabadságról, a kiszámítható kiszámíthatatlanságról, a szakmaiság és a finanszírozás összefüggéseiről KÁRPÁTI PÁL, RAINERMICSINYEI NÓRA, SIMKÓ KATALIN és SZABÓ ZOLTÁN színészekkel, illetve BOT ÁDÁM táncművésszel – aki írásban szólott hozzá – ZSIGÓ ANNA dramaturg beszélgetett.

– Mielőtt rátérünk a beszélgetés tárgyára, fontos lenne tisztázni, hogy számotokra mit jelent a szabadúszás, mivel ebben lehetnek eltérések.

Simkó Katalin: Praktikus értelemben attól szabadúszó valaki, hogy nincs fix fizetése, és nincs egy konkrét helyre le szerződve.

Szabó Zoltán: Én tulajdonképpen tiszteletbeli tag vagyok a Pintér Béla és Társulatánál. Az előadópénzeket felül kapok még egy összeget, ami nem egy teljes fizetés – ez a rendszer ebben a hónapban kezdődik. Évente egy új előadást készítünk, de jelenleg öt darabban játszom velük, és vannak előadásaim más-

hol is. A szabadúszásban én azt szeretem a leginkább, hogy ki lehet szállni, ha nem tetszik a munka. Ha egy kőszínháznál lennék, akkor nem mondhatnám, hogy ezt nem szeretném többet csinálni. Számomra ez jelenti a szabadságot a szabadúszásban.

Bot Ádám: A szabadúszás számomra is a szabadságot jelenti. Egészen pontosan annak a szabadságát, hogy én dönthetek arról, hogy kivel vagy kikkel szeretnék/tudok együtt dolgozni. Ez egy olyan luxus, amit kevesen engedhetnek meg maguknak. Ettől függetlenül, mint mindennek, ennek a létformának is megvannak a maga hátulütői.

– *Kényszerpálya vagy saját döntés volt a szabadúszás? Nóra, Palkó és Zoli, ti mind tagjai voltatok a Szputnyiknak, ami megszűnt.*

S. K.: Először nem önszántamból lettem szabadúszó, hanem kilenc éve, amikor a Forte Társulat tagja voltam, egy rossz időszak után elküldött a társulatvezető. Két hónap kihagyás után viszont újra elkezdtünk együtt dolgozni, de már nem voltam társulati tag. Eleinte nagyon ijesztő volt ez az állapot, de a következő egy évben teljesen átalakult bennem minden, magamra találtam ebben a szabadságban, új impulzusok értek, és úgy éreztem, hogy elkezdődött egy olyan típusú létezés, ami igazán az enyém. Amikor végül visszahívott a társulatvezető, már én mondtam nemet. Ezután még Miskolcon voltam társulati tag egy évadon keresztül, de ott is azt éreztem, hogy hiányzik a szabadság. Nehezen tudom feldolgozni, ha egy vezető – legyen az kőszínházban vagy független társulatnál – nem tudja megérteni, hogy egy színésznek miért fontos az, hogy teljes értékűen megtarthasson egy előadást, vagy elvállalhasson egy nagyon vágyott munkát valahol máshol. Ha ez történik, akkor vagy rossz állapotba kerülök, vagy elmenekülök. 2014 óta folyamatosan szabadúszó vagyok. Nagyon az amplitúdók: van, hogy sűrű az élet, és van, hogy alig van munkám.

B. Á.: Én 2013-ban végeztem a Budapest KortársTánc Főiskolán, ekkorra szinte már nem maradt olyan független alkotó, aki ne projektalapon hozott volna létre előadásokat. Legalábbis azok a koreográfusok, akikkel vágytam a közös munkára, csak így tudtak foglalkoztatni. Ezért úgy érzem, hogy nálam fel sem merülhetett a választás, egész egyszerűen ebben a működési rendszerben kellett megtalálnom a helyem.

Kárpáti Pál: A Szputnyik után folyamatosan olyan, inspiráló feladatokkal kerestek meg, amiket szabadúszóként tudtam elvégezni. Nem kaptam meghívást társulattól, és én sem próbáltam leszerződni színházhoz. Olyan, mintha nem válto-

zott volna sokat a helyzet a Szputnyik után. Sok szputnyikos kollégámmal most is rendszeresen dolgozom, például Kovács D. Dániellel, Pass Andreával, Hegymegi Mátéval, vagy a színészek közül Hajduk Károllyal, Jankovics Péterrel, és Nórával és Zolival is dolgoztunk együtt. Egy társulat működésébe azóta nem is láttam bele. A Vígszínházban volt kőszínházi munkám, és sokat gondolkodtam azon, hogy ha hívnának, mennék-e. Lehet, hogy nem mondtam volna nemet rá, de nekem ez talán túl sok kötöttséget jelentene. Az egyetem óta rendezek is, erre is szabadúszóként van lehetőségem.

– *Most a Narratíva Társulat tagja vagy.*

K. P.: Az lett a neve, hogy Narratíva Kollektíva, pont azért, hogy ne csak a négy rendező személye jusson az emberek eszébe. Ez egy tágabb kör, az itt dolgozó színészeket az egyes rendezők hívják a saját produkcióikba, ezért sokan vagyunk. Bizonyos kérdéseket a kollektíva együtt beszél meg, fontos a véleményünk, de nincs havi fix fizetés, tehát ilyen szempontból meg nem társulat. Sajnos a karantén megszakított egy folyamatot. Előtte volt, hogy egymás utáni napokon játszottuk a különböző narratívás előadásokat. Ilyenkor lehetett érezni a társulati hangulatot.

Rainer-Micsinyei Nóra: Nagyon kétségbeejtő volt eleinte a szabadúszás. Később elkezdtem forgatókönyvet írni, és felvettek az SZFE doktori iskolájába – akkor éreztem meg, hogy milyen nagy szabadság van ebben a létformában. Most már elképzelhetetlennek tartom, hogy olyan helyen legyek, ahonnan, mondjuk, nem engednek ki máshova is dolgozni. Ezek sokszor vitatható szituációk, de mindent meg lehetne oldani. Inkább játszmákról van szó.

S. K.: Sokszor nem az egyeztetés ütközik nehézségekbe, hanem ez inkább hiúsági kérdés.

R.-M. N.: A karantén alatt azért irigyeltem azokat a barátaimat, akik megkapják a fizetésüket.

– *Szerintetek tabu a hazai színházi közegben pénzről beszélni? Nektek mik a tapasztalataitok?*

S. K.: Valóban nehezen kérdezi meg az ember a kollégájától, hogy ugyanazért a munkáért például ki mennyi próbapénzt kap. De valószínűleg más szférában sem beszélnek nyíltan a pénzről.

R.-M. N.: Ehhez az a folyamat is hozzájárul, hogy teljesen normálisnak van kezelve, hogy csak az olvasópróbán kapod meg a szerződésed. Én nagyon nehezen élem meg a bértárgyalásokat.

K. P.: Tisztelet a kivételnek. De az nagyon feltűnő, ha valahol korrekt az eljárás.

B. Á.: Nekem általában nem okoz nehézséget válaszolni arra a kérdésre, hogy mennyit keresek egy adott projekttel. Nem mintha „sztárgázsikat” szakítanék egy-egy új előadással, sőt, óraszámra bontva előfordul, hogy nevetségesen alacsony összegekről beszélünk, de emiatt nem szoktam szégyenkezni. Ismerek olyan hazai társulatokat, ahol eltérő összeget keresnek a táncosok ugyanazért a munkáért, és a szerződésük tartalmazza, hogy a számukra kínált összeg „bizalmas információnak minősül”, amiről nem beszélhetnek egymás között. Ha kiemelt vagy szólószerepekről lenne szó, talán el tudnám fogadni, hogy van jogosultsága a differenciálásnak, de az esetek többségében bérezés szempontjából ez még csak nem is kritérium.

S. K.: Arra nem emlékszem, hogy előfordult volna, hogy változtatni akartam az ajánlott összegem, általában elfogadom, ami van. De vannak a szerelemmunkák, amikor nincs rá pénz, de annyira fontos az ügy, hogy nem kérdés, hogy elvállalom.

R.-M. N.: Engem ezek mostanában zavarnak már.

Bot Ádám. Fotó: Sam Matysen

S. K.: Nekem nagyon lelkesítő. Kevés ilyen találkozás van, amikor egy emberért vagy témaért karitatív módon elvállalom a feladatot, de ezek nagyon jó élmények.

Sz. Z.: Ha előre megállapodtok, akkor szerintem ez teljesen rendben van. Ha viszont nem beszélnek erről tisztán, és az olvasópróbán szembesülsz azzal, hogy végül mennyit ajánlanak, az nagyon kellemetlen. Nincs bajom azzal, ha kevés pénz van egy produkcióra, de nyílt lapokkal kell játszani.

B. Á.: Ezzel maximálisan egyetértek. Ahhoz, hogy egy projekt mellett felelősségteljesen elkötelezzem magam, elengedhetetlen, hogy ismerjek minden olyan feltételt, ami hatással lehet a részvételemre, és szerintem ebbe az anyagi kérdések is beletartoznak. Nem mindegy például, hogy egy alkotófolyamat elején már elérhető a projektre szánt összeg, vagy csak a bemutatót követően fogják majd rendelkezésre bocsátani. Bármikor bármi megtörténhet, és bárki könnyen kerülhet kiszolgáltatott helyzetbe, amelyben egy szerződés valamiféle biztonságérzetet tud nyújtani.

S. K.: Bele szoktam gondolni, hogy a független területen mennyire kevés pénz van. Nem azért nem adnak, mert nem akarnak, hanem mert nincs miből. És az is előfordul, hogy egy-egy előadás nagyon jól fizet, például az egyikért 50 000 forintot kapok, ha vidékre megyünk vele, és az nekem nagyon jónak számít, nincs okom panaszsra.

– *A nagy amplitúdók kiszolgáltatottá is tehetik az embert.*

K. P.: Én úgy érzem, hogy a lehetőségekhez képest kapok pénzt. A Narratívában ez nagyon tisztán és nyíltan megy, abba is be vagyunk avatva, hogy az előadásaink mennyiből jönnek létre. Az egyértelmű, hogy nagyon sok probléma van ezzel a szektorral. Amikor az *Estihajnalka* című előadásunkat rendeztem, akkor világos volt, hogy abból tudunk gazdálkodni, amit a pályázaton nyertünk. Nem tudtuk megoldani, hogy kiegészíthessük azt a kevés pénzt. Nem volt jó érzés a színészeket felhívni bizonyos összegekkel. Az előadópénzekről nem is beszélve. Nincs rálátásom, hogy azok a fizetések hogyan jönnek most össze. Korábban ott volt a tao.

Sz. Z.: Ó, emlékeztek még? A tao!

R.-M. N.: Szerintem ez az idegek harca. Amikor jó hullám van, akkor ez a legszuperebb élet, amikor viszont nincs, akkor meg kell tanulni nyugodtnak maradni még úgy is, hogy nem tudod, mi lesz három hónap múlva, és ez nagy feladat.

S. K.: Én is nagyon kiszolgáltatottnak érzem magam. Például ha egy állandó társulatban vagy, és elmarad az előadásod, attól még megkapod azt a pénzt. Ha szabadúszóként marad el egy előadásom, akkor az komoly kiesés. A másik, hogy sosem lehet tudni, mikor és mennyi munka lesz. Nem lehet tudni, hogy a következő évadban mennyit próbálsz, kikkel, hol, milyen körülmények között. Ezeket nagyon nehéz kialakítani. De egy kőszínházban is tudsz kiszolgáltatott lenni, például ha évekig nem kapsz olyan feladatokat, amik szakmailag és emberileg kielégítőek lennének, viszont mégsem mersz kilépni, mert félsz az anyagi problémáktól, félsz elszakadni a várostól, ott van a családod stb. Évekig lehet szenvedni egy ilyen szituációban, szóval végső soron lehet, hogy az én variációm jobb.

B. Á.: Április elején Szegedre készültünk egy saját előadásommal, amihez márciustól folytak a próbák, mivel néhány pontját átdolgoztuk a novemberi bemutatóhoz képest. Három hetet végigdolgoztunk, mire elérték a színházakat a pandémiás rendelkezések. Mivel végül nem volt előadás, nem tudtunk 1000 forintot sem elszámolni magunknak a próbákért. Ez pszichésen nagyon rosszul hatott ránk, mivel azt sugallta, hogy eddig valójában nem is dolgoztunk, és a próba nem része egy előadásnak.

– Tudtok előre tervezni? Lehet itt többéves távlatban gondolkodni?

R.-M. N.: Azért a Szputnyikban is évről évre ott volt a bizonytalanság, hogy lesz-e még ez a társulat jövőre is.

Sz. Z.: Bennem azért nincs félelem ezzel kapcsolatban, mert mindig is ez volt az életem. Ezt a rendszert ismerem, és nem lépi túl az ingerküszöbömet. Az is lehet, hogy az igényeim sem olyan nagyok. Az én idegrendszerem nem arra megy rá, hogy vajon lesz-e pénzem, mert amikor nulla forintom volt, ugyanúgy éreztem magam, mint amikor volt pénzem.

S. K.: Van pozitív oldala is a kiszolgáltatottságnak. Megdolgoztatja az embert, aktívnak kell maradni a saját menedzselésben. Ezt fontos trenírozni. Merni kell felhívni embereket.

– Éreztétek már azt, hogy anyagi okok miatt nem lehet bírni tovább ezt a pályát?

K. P.: Mit csináljak helyette? Máshoz még rosszabbul értek, mint ehhez, tehát ezzel kell megkeresnem a pénzemet. Ez egy szerelempálya. Nekem az a nehéz, amikor a szerelemmunkákat úgy élem meg, mintha pénzért csinálnám. Amikor első körben nem a munka meg a kollégákkal való találkozás öröme jut eszembe, hanem az, hogy arra a hónapra is kaptam munkát.

B. Á.: Évekbe telt, mire sikerült elfogadnom, hogy itthon nem fogok tudni megélni a táncos munkáimból. Nem gondolom, hogy lehetetlen feladat, vannak olyanok, akiknek nincs okuk panaszra, de számomra bebizonyosodott, hogy pusztán csak a pénzért nem tudok, sőt nem vagyok hajlandó mindent megcsinálni. Mert hiába a jó pénz, ha két hónap alatt annyira kizsigerelve érzem magam, hogy nem akarom tovább folytatni. Tisztáztam magamban, hogy muszáj más forrásból fenntartanom magam, ami mellett az anyagi terhek feszültségétől mentesen tudok részt venni a saját szerelemmunkáimban.

– Lehet olyan érzése az embernek, hogy a művészet eszményébe nem fér bele, hogy pénzről legyen szó, vagy hogy abból kell megélni? Már ha egyáltalán abból kell megélni.

R.-M. N.: Van egy olyan gondolat, számonkérés, hogy „nem ebből fogsz meggazdagodni“. Ha felmerül, hogy ezt is pénzért csináljuk, az olyan, mintha már nem lenne elég magas az a művészet. Ezzel nem értek egyet. Egy színész például a forgatások során ennek pont az ellenkezőjét tapasztalja

Szabó Zoltán. Fotó: Gálos Mihály Samu

meg. Sokkal többet lehet keresni egy forgatáson, gyakran színvonalasabb és keményebb színészi munkával. Tehát nincs összefüggésben a kettő. Sajnos a jó közérzetemhez hozzátesz az is, hogy mennyit keresek.

*- Sajátossága ennek a szakmának, hogy nem lehet alku-
dozni az ajánlott pénz és az elvégzendő munka viszonylatában.
Ha elvállaltok valamit, akkor azt ezerszázalékosan fogjátok
csinálni. Nincs olyan, hogy ennyi pénzért csak az első tíz oldalt
tanulom meg.*

K. P.: Azt lehet mondani, hogy sajnos mellette muszáj elvállalnom más munkákat is. Ilyenkor megszakad az ember, de ezzel meg azt kommunikáljuk, hogy ugyanakkora erőbedobással több munkát egyszerre nem tudunk csinálni. Miközben megcsinálod, magaddal is elhiteted, hogy képes vagy rá, de valójában ehhez több idő szükségeltetik. Általában szerencsére nem dolgozom több előadáson egyszerre. Engem nagyon érdekelne, hogy ti vállaltok-e a színházon kívül olyan munkákat, amik a folytonosságot jelentik. Például szinkront, tanítást?

R.-M. N.: Nekem már csak a bevételeim egy része származik színházi munkákból, nem tisztán abból élek. A többi a forgatás, forgatókönyvírás és a doktori ösztöndíjam teszi ki. Most a járvány miatt nyilván minden egyszerre csappant meg.

S. K.: Tegyük hozzá, hogy a járvány miatt hónapok óta speciális helyzetben vagyunk. Nekem nincsenek ilyen rendszeres munkáim, de pont a karantén alatt elgondolkodtam azon, hogy elvégzek valamit, amihez kedvem lenne, és ami tudná ezt a folytonosságot biztosítani. Szívesen foglalkoznék gyerekekkel, vagy elvégeznék egy gyerekjoga-oktatói tanfolyamot. Ijesztő volt, hogy hirtelen nincs semmi. Másfél hónapig kisegítő voltam egy gyógyszerterápiában. A Szkéné mentett meg, mert meg tudták oldani, hogy a hozzájuk kötődő színészeknek anyagi segítséget nyújtsanak.

R.-M. N.: Én kutyákkal foglalkoznék. Abban nincs stressz.

Sz. Z.: A karantén alatt én is kaptam a Pintér Béla és Társulatától és a Dumaszínházától anyagi segítséget. Az a helyzet, hogy én nem tudom elképzelni, mi más tudnék ekkora élvezettel csinálni, mint a színházat. Végtelenül szomorú ember lennék, és nem lenne miért dolgoznom.

S. K.: Nagyon érdekes, hogy a karantén időszaka több színészből is azt hozta ki, hogy úgy döntöttek, befejezik ezt a pályát. Legalábbis erősen fontolgatták. Én szerencsére nem éreztem ilyet.

Sz. Z.: Nekem is csak gyarapodtak a színház tervezéim a jövőre nézve.

K. P.: Nekem az a tapasztalatom, hogy ha mással foglalkozom, akkor az másfelé tereli a gondolkodásomat. Voltam például csapos, és az alatt az időszak alatt eltávolodtak a gondolataim és a beszélgetéseim a színházról. Rájöttem, hogy ezek a gondolatok sokkal kevésbé érdekelnek. Ha megtanulnék valamit a két kezemmel csinálni, például vonzanak a fához köthető dolgok, akkor biztos, hogy a gondolataim olyan irányba terelődnének, ami összeegyeztethetetlen a színházzal.

Sz. Z.: Mert akkor azt akarnád a legjobban csinálni.

K. P.: Az nem lenne baj, ha mást akarnék a legjobban csinálni, csak két dolgot egyszerre nem lehet. Elhatároztam egyszer, hogy csinálom a barátnőmnek egy asztalt karácsonyra, és emlékszem, hogy egyszer közvetlenül egy előadás előtt jöttem rá, hogyan fogom elkészíteni azt az asztalt. Azt az előadást teljesen motorikusan játszottam, mert a különböző illesztéseken gondolkodtam. A szakmán belüli dolgok jobban mennek párhuzamosan, például előfordul, hogy készülök egy rendezésre, és közben színészként dolgozom, de ha diákszínháztartanék, akkor sem lenne ilyen probléma.

R.-M. N.: Nálam az írás és a színészi munka kölcsönösen felszabadítják egymást. Jólesik kilátni néha egy-egy próbaanyagból, más impulzusok érnek.

K. P.: És ha egyszerre több szerepet próbálsz?

R.-M. N.: Az rossz, valamelyik szerep mindig fontosabb lesz, mint a másik.

K. P.: És amikor meghívják egy színműs vizsgába játszani?

Sz. Z.: Ez kapcsolódik a pénz témájához, mert ezért, ugye, nem kapunk pénzt, de fantasztikus dolog részt venni benne. Tudjuk, hogy éjszaka lesz, nincs rá pénz, de imádom.

R.-M. N.: Én is nagyon szeretem a vizsgaelőadásokat, és vizsgafilmeket is.

- Emlékeztek olyan esetre, amikor meghoztatok egy döntést, amit később megbántatok?

Simkó Katalin. Fotó: Gálos Mihály Samu

Rainer-Micsinyei Nóra. Fotó: Gálos Mihály Samu

K. P.: Az például rossz döntés volt a részemről, amikor elvállaltam egy munkát pénzért, és miatta nem vettem részt egy családi programon. Azt a pénzt elköltöttem, viszont azóta sem volt lehetőségem meglátogatni a Tel Avivban élő öcsémet. A szabadúszó színházi munkák jellegzetessége, hogy nem tudok előre tervezni egy repülőjegy megvásárlásakor.

Sz. Z.: Szerencsére még nem kerültem olyan helyzetbe, hogy sok pénzt ajánlottak, de a munka nagyon nem az én világom lett volna.

S. K.: Volt egy filmforgatás, ahol az volt a rendszer, hogy a kisebb szerepekre az utolsó pillanatban keresték meg a színészeket. Három nappal a forgatás előtt hívtak, én meg rávágtam, hogy megyek. Egy nappal a forgatás előtt kiderült, hogy mégis van szöveg, és elkövettem azt a hibát, hogy nem olvastam már el az egész forgatókönyvet. Másnap sminkben, jelmezben találkoztam a rendezővel, és azonnal kiderült, hogy fogalma sincs, hogy ki vagyok, soha nem látott semmiben, casting sem volt, viszont rögtön éreztem, hogy valami nem tetszik neki. Ott rögtön szólnom kellett volna, hogy ezt ne csináljuk. Csak fél napig tartott a forgatás, de nagyon megviselt.

R.-M. N.: Nekem volt olyan pénzügyi konfliktusom, ami után megfogadtam, hogy én leszek az az ember, aki olvasópróba előtt felhívja a producert, ha nincs szerződés. Nem jó érzés egyáltalán, de legalább később lesz szívrohamom.

– Van olyan érzés, hogy mindent el kell vállalni?

K. P.: Én mindent elvállalok, de általában nagyon jó munkákat kapok.

R.-M. N.: Én is mindent. Azon el szoktam gondolkodni, hogy hét éve végeztem az egyetemen, és akkor ugyanannyi volt a fizetésem, mint most.

B. Á.: Én nehezen mondok nemet, már csak azért is, mert például egy számomra még ismeretlen koreográfussal való munkát szeretek a saját tapasztalataim alapján megítélni. Volt olyan, hogy hallottam negatív dolgokat egy adott alkotóról, de én teljesen mást tapasztaltam, amikor együtt dolgoztunk, és megtörtént már mindez fordítva is.

S. K.: Bizonyos helyeken figyelnek arra, hogy ahogy múltak az évek, feljebb vigyék az előadáspénzt. Persze sokszor

nincs így, de ez sem szándékos, hanem egyszerűen nincs rá lehetőség.

– Hogy lehetne javítani ezen a helyzeten?

R.-M. N.: Ha a kormány ölné egy kis pénzt a kultúrába – és persze nem csak azoknak, akik politikailag közel állnak hozzá. Épp csak annyit, amennyit a fociba. Németországban a karantén alatt komoly támogatást kaptak a művészek.

Sz. Z.: Azt mind tudjuk, hogy mennyire kevés pénz van a független szférában. A nincsből senki sem tud többet adni. Ha többet adnának, akkor kevesebb előadás és kevesebb munkánk lenne, és ezzel veszítenénk.

B. Á.: Szerintem felülről hiába várjuk a csodát, nagyon más nem fog történni, mint eddig. Abban hiszek, hogy szépen lassan visszavezethetőek lesznek az emberek a színházakba, és a színházi élmények utáni kereslettel, illetve mecénások bevonásával enyhíteni lehet majd az anyagi helyzeteken. Legalább lokális szinten.

S. K.: A hétköznapiak máshogy működnek, ott muszáj ezzel foglalkozni. De az a helyzet, hogy a színházi létezésben valójában nem gondolkodom ezen. Az nem erről szól, ott eltűnik ez a kérdés.

K. P.: Ezzel teljesen egyetértek. A karantén alatt volt egy felismerésem. Az intenzív online jelenlét miatt érezhető volt, hogy a színészek mindenáron fenn akarják tartani a láthatóságukat. Nem tudtak elcsendesedni az emberek. Ez erősen nyomasztani kezdett. De meg is erősített abban, hogy jót kell csinálni a lehető legjobb módon. Meg kell tartani az eredeti értékrendet, és azon belül tágítani a lehetőségeket. A karrier most ijesztővé vált számomra. Nemcsak másokkal, de saját magammal kapcsolatban is. Hogy hoztam-e olyan döntéseket, amikor a tetszeni akarás érdekében nem a saját értékrendem szerint szólaltam meg.

R.-M. N.: Ez egy olyan szakma, amibe nagyon könnyű belemenekülni, és egyszer csak azon kapod magad, hogy ez az életed. Az alapján értékeled magad, hogy miket és mennyit dolgozol. Ha a csúcson vagy, akkor mellette másra nincs idő. Amikor ezt kiveszik alólad, akkor kétségbeesel, és elgondolkozol azon, hogy ki is vagy te valójában.